

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИНСТИТУТ ЗА ДЕМОГРАФИЈУ

ISSN 1820 - 4244

ДЕМОГРАФИЈА

КЊ. XI

– Међународни часопис за демографска и остала друштвена истраживања –

Штампано средствима Министарства просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије

БЕОГРАД, 2014.

UDK 314.116/.117(=135.1)(497.11)"2011"

323.15(=135.1)(497.11)

Оригиналан научни рад

Original scientific work

Тамара Михајловић

**ВЛАСИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ПРЕМА РЕЗУЛТАТИМА
ПОПИСА 2011. ГОДИНЕ**

Извод: Због аутентичнокултурног наслеђа и до данас нерасветљеног етничког порекла, али и специфичног демографског развитка, проучавање Влаха у Србији представља изазовну тему интересовања научника разних профила. Овим радом сагледане су основне демографске карактеристике влашког становништва у Републици Србији изведене на основу резултата последњег пописа спроведеног 2011. године. С обзиром да се пописни подаци заснивају на начелу субјективног критеријума националног опредељења, наметнута је могућност да се научно посматра само национално декларисано влашко становништво, односно становништво које себе сматра Власима. На тај начин приказане су динамичке промене влашке популације, број, територијални размештај и заступљеност влашког становништва на простору Србије, као и њихова старосно-полна структура. У циљу добијања објективније слике влашког становништва према њиховој етничкој припадности, анализом су обухваћени и пописни подаци о становништву влашког матерњег језика.

Кључне речи: Власи, етничка структура, влашки матерњи језик

Abstract: Because of the authentic cultural heritage and ethnic origin, which is unsolved to this day, and also specific demographic development, the study of the Vlachs in Serbia is a challenging topic of interest to various types of scientists. This work includes the basic demographic characteristics of the Vlach population in the Republic of Serbia is based on the results of the last census in 2011. Given that the census data was based on the principle of national self-determination of subjective criteria, it was possible only to scientifically observe the nationally declared Vlach population, in other words population that considers themselves Vlach. In this way the dynamic changes of the Vlach population, their number, territorial distribution and representation in Serbia were shown, as well as their age and gender structure. In order to obtain a more objective picture of Vlach population, according to their ethnicity, the analysis included census data of population whose native language is Vlach.

Key words: Vlachs, ethnicity, native language, census, Serbia

Уводна и методолошка објашњења

Анализа и праћење демографских карактеристика становништва према националној припадности, као најважнијем етничком обележју, од великог је значаја у етнички хетерогеним друштвима. Сходно томе, овај рад настоји да прикаже и објасни основне демографске карактеристике станов-

ништва влашке националности и на тај начин допринесе разумевању етничких појава и процеса у Србији. Демографски аспект проучавања Влада може представљати и полазну основу за даља и детаљнија истраживања, не само етнодемографског, већ и ширег мултидисциплинарног карактера.

С обзиром да пописи становништва представљају главни извор за проучавање националног састава становништва и појединих етничких заједница, демографско истраживање Влада заснива се на званичним пописним подацима. Централно место у приказу демографских карактеристика Влада заузима 2011. година за коју постоје најновији доступни резултати пописа. Међутим, приликом демографске анализе становништва по националности на основу резултата пописа јављају се проблеми методолошке природе условљени субјективним одређивањем етничке припадности. Наиме, подаци о националном саставу становништва Србије у свим пописима након Другог светског рата прикупљани су на основу (уставом загарантованог) слободног изјашњавања или неизјашњавања становника о својој националности, при чему се подразумевало да се лично изјашњавање и објективна припадност углавном подударају (Радушки, Н., 2011). Пописом 2011. године питање о националности у пописници је било отвореног типа у коме се није нудио ниједан одговор, осим што је постојао додаток питању који гласи да према Уставу Републике Србије грађанин није дужан да се изјасни (РСЗ, 2012). На тај начин је сваком лицу дата могућност да се о националности изјасни према субјективном (личном) осећају припадности одређеној етничкој заједници. Стога је праћење етнодемографских појава и процеса на основу пописних података додатно отежано због чињенице да на број и динамику становништва по националности, поред три основне компоненте (наталитет, морталитет, миграције) врло битан значај може да има став и промена става приликом националног опредељења, на шта могу да утичу разни фактори (1) привременог карактера (услед политичких, социјалних, психолошких разлога) или (2) сталног (услед асимилационих процеса). Међутим, како истиче Петровић Р., 1983, свака субјективна промена националне припадности, уколико није последица директног насилног притиска је са друштвеног становишта заправо објективна промена, имајући у виду историјске и развојне процесе интеграције, асимилације, стварање нових етничких група и слично.

Према томе, мора се узети у обзир да пописни подаци добијени на начелу субјективног критеријума дају обавештења о становништву које себе сматра Власима и тако се изјашњава у датом моменту, чиме је омогућено да научно посматрамо само број декларисаних Влада. Међутим, субјективно етничко опредељење не мора увек да се подудара са тзв. стварним етничким пореклом у смислу културно-цивилизацијских корена. У домену пописне статистике је само први појам па често долази до изједначавања опредељења и порекла што отежава употребу доступних података (Кнежевић, А., 2011).

Прецизнија слика о броју Влаха према њиховој етничкој припадности може се добити када се анализом обухвате и подаци о матерњем језику становништва¹¹. Матерњи језик се често узима као објективније етничко обележје које истрајава независно од воље појединца и важније је за етничку идентификацију од многих других показатеља. Зато је анализом подвргнуто становништво влашког матерњег језика, и ово обележје укрштено са субјективним етничким обележјем националне припадности. Свака даља анализа тзв. правога етничког стања Влаха према њиховом пореклу би подразумевала комплексна научна истраживања, која се не заснивају искључиво на пописима становништва, стога и нису предмет овог рада.

Према резултатима пописа становништва 2011. године, са 35.330 лица, припадници влашке националности су на осмом месту по бројност и етничких заједница у Србији, што чини удео од 0,49% у укупном становништву. Иако бројчано није велика, влашка етничка заједница у Србији има специфичне одлике демографског развоја. Једна од демографских карактеристика Влаха је национална хомогенизација, односно искључива и висока територијална концентрисаност на простору источне Србије, између Дунава, Мораве и Тимока. Својом бројношћу, као и културним наслеђем и менталитетом, влашка етничка група овом простору у великој мери даје једно од основних обележја. Такође, Власи су једна од етничких заједница коју карактеришу изразите и нелогичне осцилације у популационом кретању које се не могу објаснити демографским факторима већ готово искључиво променом приликом изјашњавања о националној припадности. Ово има непосредан и отежавајући утицај на праћење етнодемографских карактеристика Влаха и врло често уноси сумњу у ваљаност расположивих података и методологију рада.

Демографске карактеристике влашког становништва просторно су приказане у складу са територијално-административном организацијом Републике Србије, на нивоу Србије без Косова и Метохије, а до нивоа општина. Анализом су посебно издвојене области и општине у којима је према попису 2011. године декларисано становништво влашке националности заступљено у значајном броју.

Динамика броја Влаха у Србији у послератним пописима становништва

Полазна основа у демографским истраживањима одређене популације је њена бројност која произилази из популационе динамике, добијене, пре свега, на основу података пописа становништва. Праћење бројности Влаха у пописима становништва могуће је од 1866. године када је и први

¹¹ Према нашој пописној методологији, матерњи језик је дефинисан као језик којим је лице проговорило у раном детињству (РЗС, 2012).

пут у Србији постављено питање о националној припадности. Међутим, само из појединих пописа становништва спроведених до Другог светског рата могу се посредно или непосредно добити подаци о броју Влаха, али су ови подаци оскудни, што у знатној мери отежава научно проучавање (Радовановић, 2002). Директно праћење броја Влаха омогућено је свим послератним пописима становништва у Србији (1948-2011) који садрже податке о лицима која су се декларисала као припадници влашке националности.

Временски посматрано, од првог пописа након Другог светског рата (1948), којим је забележен највећи број и удео Влаха у укупној популацији Србије, до 2011. године становништво ове националности смањено је више од 2,5 пута, са 93,4 хиљада на 35,3 хиљада, а њихов удео у укупном становништву Централне Србије и Војводине опао је са 1,6% на 0,5%. Међутим, резултати свих послератних пописа становништва показују да је број Влаха у Србији изразито варирао од пописа до пописа, и да су динамичке промене њихове бројност и далеко од било какве линеарности и демографске правилности кретања становништва.

Табела 1. – Број, индекс промене броја и релативно учешће Влаха у становништву Србије према резултатима пописима 1948-2011. године

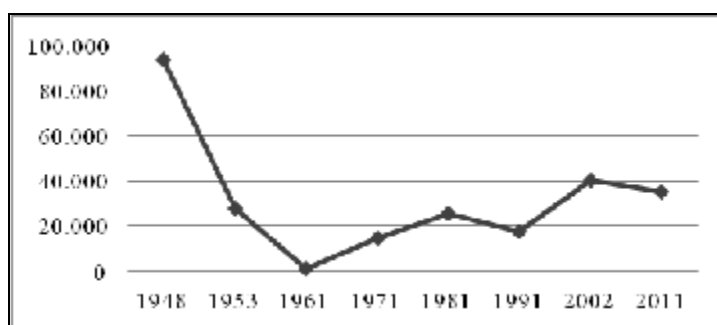
Попис	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Број Влаха	93.440	28.047	1.368	14.719	25.592	17.804	40.054	35.330
% у укупном становништву	1,61	0,45	0,02	0,20	0,33	0,23	0,53	0,49
Индекс промене броја	'53/48	'61/53	'71/61	'81/71	'91/81	'02/91	'11/02	'11/48
	30	5	1076	174	70	225	88	38

Извор: *Књиге пописа становништва, Национална припадност.*

Напомена: Подаци свих пописа се односе на Србију без Косова и Метохије. Пописом 2002. године дошло је до методолошке измене у концепту сталног становништва, према којој су из укупног становништва искључена лица на привременом раду и боравку у иностранству дужем од годину дана.

Иако су промене у броју припадника одређене етничке групе првенствено условљене природним и механичким кретањем становништва, велике осцилације у бројности влашке етничке групе несумњиво су резултат деловања субјективног фактора при националном декларисању, односно честе промене става о припадности овој етничкој групи. У том смислу се може тумачити драстичан пад броја Влаха у попису 1953. године, а нарочито у попису 1961. године када је забележено свега 1.368 декларисаних припадника влашке националности. У поређењу са претходном пописном годином, број Влаха 1961. смањен је чак 20 пута, да би већ следећим пописом 1971. године био више него удесетостручен. У међупопи-

сном периоду 1971-1981. Власи бележе раст до броја 25,6 хиљада или 0,3% укупне популације, што је иначе у том периоду демографска одлика скоро свих националности у Србији. Попис 1991. године, одржану неповољним-друштвено-политичким околностима, био је огледало националног декларисања Влаха у смислу мењања националног идентитета, па поново-бележе смањење бројности у тој пописној години. Попис из 2002. године одржан је у битно измењеним политичким условима, што се одразило и на национално изјашњавање Влаха, па је у односу на попис 1991. године, регистровано више него двоструко повећање њиховог броја. Овако рапидан пораст у међупописном периоду 1991-2002. године, у условима стално присутног негативног тренда у природном обнављању и старењу становништва влашке националности, јасно указује да је пораст бројности резултат искључиво њихове националне еманципације, односно чешћег опредељења за ову етничку групу. Истовремено од 2002. године када је регистровано 40,1 хиљада лица влашке националности, што је од пописа 1948. до тада највећи забележен број, Власи достижу удео од 0,5% у укупном становништву, и тиме значајно мењају место на етничкој карти Србије.

Слика 1. – Кретање броја Влаха у Србији према резултатима пописима 1948-2011. године

Треба напоменути да су осцилације броја Влаха у послератним пописима становништва израженије него код било које друге етничке групе у Србији, и да се промене њихове бројности у литератури често наводе као типичан пример утицаја субјективног критеријума при националном декларисању и промене етничке припадности (у социоантропологији назване „ситуациони идентитет“). Управо због честе промене етничког идентитета мишљење је да број Влаха у Србији није тачан ни у једном попису становништва (Радовановић, С., 1995). Поред склоности асимилацији са српским народом која доприноси слабљењу етничке аутономије, могуће разлоге флотантног понашања Влаха у пописима становништва треба тражити и у различитим друштвено-политичким околностима под којим су извођени пописи и владајућим идеолошким утицајима на национално питање(Кне-

жевић, А., 2011; Радовановић, С., 2002). Међутим, сва даља објашњења оваквог статистичког понашања захтева темељну и мултидисциплинарну научну анализу, која се не може тумачити само са демографског аспекта.

Територијални размештај и заступљеност Влаха на простору Србије према резултатима пописа 2011. године

Многобројни етнографски извори и ранији пописи становништва сведоче да је кроз историју до данас највећа концентрација Влаха на простору Србије била уско везана за географско подручје источне Србије, тачније област између Дунава, Мораве и Тимока. Због сталне асимилације са другим народима Власи су се до данас ретко где одржали као посебна етничка група као на овом подручју. Само питање етничког карактера и порекла Влаха на простору источне Србије, упркос свим напорима науке, је до данас остало предмет расправе које сене може разрешити без дубљег познавања историје, етнологије и сродних наука. Досадашња научна истраживања дозвољавају да изводимо закључке само на основу хипотеза о њиховом пореклу, које се могу свести на мишљења, с једне стране, о аутохтоности, а са друге, да су се у ову област доселили из Румуније, тачније Влашке низије за време аустро-турских ратова током 18. века (Кнежевић, А., 2009).²

Резултати последњег пописа потврђују изразито високу концентрацију становништва влашке националности на простору источне Србије, а посматрано са територијално-административног аспекта, у подручју Борске, Браничевске, Зајечарске и Поморавске области. Од укупног броја Влаха у Србији чак 98% живи у општинама ове четири области.

² Власи су дуго сматрани потомцима римског становништва, које је најездом Словена у 7. веку напустило равничарске пределе и населило се у тешко приступачне делове источне Србије, стапајући се са придошлим Словенима. Међутим, новија истраживања указују да су се Власи почели досељавати у ову област након велике сеобе, а највише након аустријске окупације 1718. године, и то највећим делом из Алмаша у Румунији. Аустријска власт је плански подстицала досељавање Влаха са севера. Прешавши Дунав, изван број Влаха се настанио у средњем и доњем Пеку, а други део се кретао долином Млаве и настанио Хомоље. Унутрашњим сеобама, као и познијим досељавањем из Румуније, влашке масе су се рашириле ка југу, населивши готово целокупну област између Велике Мораве и Тимока (Петровић, Д., 1996). Оваква врста хипотезе упућује на закључак да Власи воде порекло од Румуна. Међутим, постоје и другачија мишљења. Према Тихомиру Ђорђевићу, етнологу светског гласа, Власи су у прошлости били Срби, "који су пред најездом турских освајача прешли у Румунију и населили у Алмаш и Ердељ, где су се асимилovali са романским становништвом примивши њихов језик и обичаје. Инверзним миграцијама, када су се стабилизовале прилике на тлу источне Србије, они се враћају и поново насељавају ове крајеве, затичу освежено српско становништво досељено претежно са Косова, које их не прихвата као Србе, већ као Влахе" (Гацковић, С., 2008).

Табела 2. – Број и релативно учешће Влаха у Србији према попису 2011.

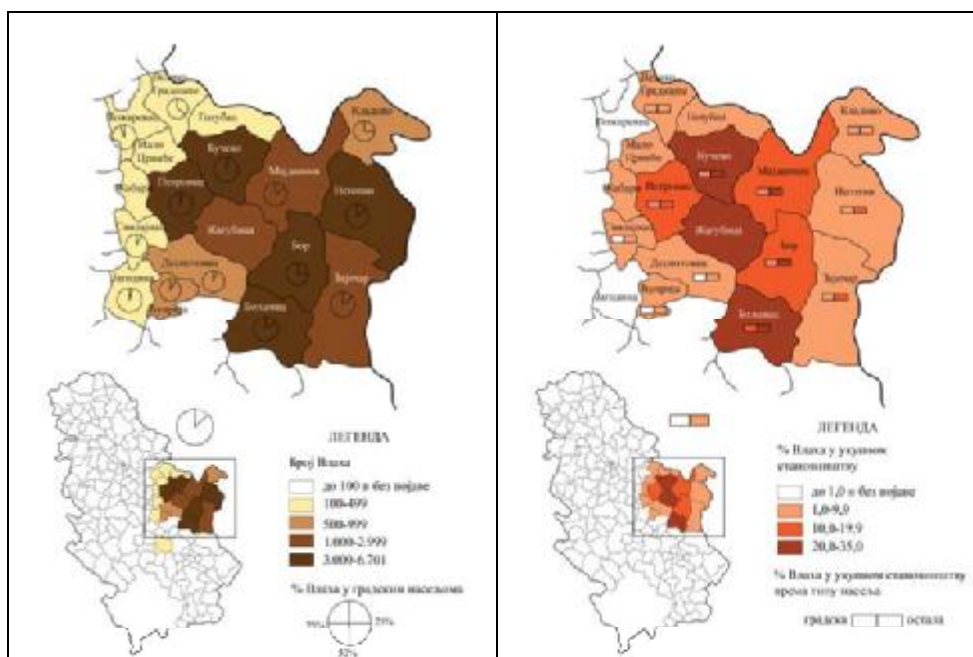
Области/Општине	Број Влаха	% у укупном броју Влаха	% у укупном становништву
Србија	35.330	100	0,5
Борска област	13.313	37,7	10,7
Бор	6.701	19,0	13,8
Неготин	3.382	9,6	9,1
Мајданпек	2.442	6,9	13,1
Кладово	788	2,2	3,8
Браничевска област	13.238	37,5	7,2
Петровац	4.609	13,0	14,7
Кучево	3.927	11,1	25,3
Жагубица	2.811	8,0	22,1
Мало Црниће	475	1,3	4,1
Жабари	433	1,2	3,8
Голубац	424	1,2	5,1
Велико Градиште	382	1,1	2,2
Пожаревац	161	0,5	0,3
Остале општине	16	0,0	0,1
Зајечарска област	6.254	17,7	5,2
Бољевац	3.356	9,5	25,8
Зајечар	2.856	8,1	4,8
Остале општине	42	0,1	0,1
Поморавска област	1.938	5,5	0,9
Ђуприја	782	2,2	2,6
Деспотовац	687	1,9	3,0
Свилајнац	280	0,8	1,2
Јагодина	136	0,4	0,2
Остале општине	53	0,1	0,1
Остале области	587	1,7	0,0

Извор: *Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, књ. Национална припадност, РЗС, 2012.*

Међутим, територијални размештај и заступљеност Влаха у појединим деловима ових области је различит. Бројчано највише Влаха има у Борској области, 13,3 хиљада или 38% њиховог укупног броја, а готово исти број њих живи у Браничевској области. У овим областима влашко становништво је у значајној мери заступљено у свим општинама, изузев општине Костолац. Око петине Влаха у Србији живи у Зајечарској области, али с обзиром да влашко становништво не насељава простор јужније од Црног Тимока, њихова заступљеност у овој области је искључива на подручју општина Бољевац и Зајечар³. Знатна концентрација Влаха је на

³ Према резултатима пописа, број Влаха у општинама Сокобања и Књажевац, које припадају Зајечарској области, је безначајан (општина Сокобања има 22 декларисана Влаха, а општина Књажевац 20).

простору Поморавске области, али претежно у општинама Ћуприја, Деспотовац, Свилајнац и Јагодина, што се територијално поклапа са границом пружања Велике Мораве. У свим осталим општинама у Србији или није евидентирано ниједно лице влашке националности или је њихова бројност безначајна и појединачно се креће од неколико до неколико десетина, али не превазилази број од 100 лица (изузетак је општина Крушевац у којој је пописом евидентирано 101 лице влашке националности).

Слика 2. – Територијални размештај (слика прва) и заступљеност Влах у укупном становништву (слика друга) према типу насеља на нивоу општина Републике Србије, 2011.

Посматрано на нивоу општина највећи број Влах живи у општини Бор, где их има 6,7 хиљада, односно петина њиховог укупног броја у Србији. После Бора, између 10% и 13% од укупног броја Влах имају општине Петровац (4,6 хиљада), Кучево (3,9 хиљада), Неготин (3,4 хиљада) и Бољевац (3,4 хиљада), а нешто мање Зајечар (2,9 хиљада), Жагубица (2,8 хиљада) и Мајданпек (2,4 хиљада). Бројност влашког становништва опада у рубним општинама области коју насељавају, па тако се њихов број у општинама Јагодина, Пожаревац, Свилајнац, Велико Градиште, Голубац, Жабари, Мало Црниће креће од 136 до 475. Према томе, просторна дистрибуција броја влашког становништва према резултатима пописа потврђује да је њихова географска распрострањеност грубо сагледано одређена границама Дунава, Велике Мораве и Црног

Тимока, и да је највећа концентрација у средишњим општинама овог подручја. Међутим, како је њихова заступљеност у појединим деловима општина различита, тек детаљна анализа на нивоу насеља би показала прецизан географски размештај влашког становништва на овом простору.

Сходно њиховој територијалној распрострањености, Власи су међу становништвом најзаступљенији у општинама на простору Борске и Браничевске области. У укупно 16 општина у Србији удео Влаха у укупном становништву општина већи је од 1%. Ни у једној општини Власи немају етничку превагу, али су после Срба, најбројнија етничка заједница заступљена у тим општинама. Највеће учешће Влаха је у општинама Бољевац, Кучево и Жагубица, у којима чине око четвртину укупног становништва општина. Висок удео у становништву Власи имају и у општинама Петровац (14,7%), Бор (13,8%), Мајданпек (13,1%), Неготин (9,1%). С друге стране, општине са ниским учешћем Влаха, али не нижим од 1% укупног становништва, јесу Велико Градиште (2,2%), као и општине Поморавске области - Свилајнац (1,2%), Ћуприја (2,6%), Деспотовац (3,0%).

Влашко становништво у великој већини живи у сеоским насељима. Свега 4.739 или 13% укупног броја Влаха у Србији живи у градским насељима, док осталих 30.591 живи у осталим насељима која се условно могу посматрати као насеља сеоског типа, иако су нека од ових насеља централна општинска насеља, али која према званичној административно-статистичкој типологији немају статус градских насеља. Посматрано на нивоима општина у којима су присутни у релевантној мери, Власи су заступљенији у ванградским насељима у свим општинама изузев општине Пожаревац.⁴ Заступљеност Влаха у градским насељима општина креће се од 4%, колико је забележено у општинама Петровац и Јагодина, до највеће заступљености од 94% у општини Пожаревац. Овај изузетак доминације Влаха у градском насељу општине Пожаревац резултат је имиграционих процеса ка граду Пожаревцу, с обзиром да је забележен веома мали број Влаха у осталим насељима ове општине. Градско насеље са највећим бројем Влаха је Бор; 1.636 лица, односно 24% укупног броја Влаха општине Бор живи у граду.

Заступљеност Влаха међу укупним становништвом према типу насеља на нивоу Србије до десет пута већа је у ванградским насељима. Док је у градским насељима од укупног броја становника свега 0,1% Влаха, у осталим насељима њихов удео у становништву износи 1%. Највећу заступљеност међу укупним градским становништвом Власи остварују у општини Бољевац (11%), док је у укупном становништву у категорији осталих насеља максимално учешће од 35% забележено у општини Бор.

⁴ Општине Голубац, Жабари, Жагубица и Мало Црниће према административној типологији којом се користи пописна статистика немају статусно утврђена градска насеља.

Становништво влашког матерњег језика као критеријум етничке припадности

Матерњи језик представља једно од најважнијих обележја за анализу етничке структуре становништва. Имајући у виду да је национална припадност због субјективности критеријума приликом декларисања променљива и нестабилна категорија условљена различитим факторима, матерњи језик је објективнији и често поузданији показатељ. Комбинација језика и националне припадности представља уобичајен метод сагледавања разлика између објективних етничких особина и субјективног одређења, па се тако добијају прецизније и потпуније информације о етничком саставу становништва. Ипак, језик није увек довољан критеријум за оцену припадности становништва некој етничкој групи, већ је пре слика присутности и интензитета етногенетских и интеграционих процеса (Радушки, Н., 2011). У случају Влаха, будући да су често мењали своју националност и декларисали се као припадници неке друге (најчешће већинске) нације, матерњи језик је знатно прецизнији показатељ за сагледавање етничких процеса и добијања поузданије слике о њиховој бројности и размештају.

Питање о матерњем језику у свим пописима становништва у Србији почевши од 1953. године показују да је број лица која су изјавила да им је влашки матерњи језик значајно већи од броја национално декларисаних Влаха. Тако је за влашко становништво карактеристична промена националне припадности у негативном смеру. Међутим, последње тенденције иду у правцу етничког сједињавања припадника влашке националности и лица влашког матерњег језика.

Пописом становништва 2011. године у Србији је број лица влашког матерњег језика за петину већи од укупног броја декларисаног влашког становништва. Неподударност обележја матерњег језика и националне припадности код влашког становништва била је неупоредиво израженија ранијим пописима. Док је према резултатима пописа из 1953. године број лица влашког матерњег језика у Србији био преко седам пута већи од броја Влаха, пописом 2011. ова разлика се смањила захваљујући расту броја декларисаних Влаха (са 28.047 на 35.330), али и значајном паду броја лица влашког матерњег језика (са 198.861 на 43.095). Овакав тренд може се тумачити са више аспеката. Најпре, један од узрока може бити реално смањење становништва влашког матерњег језика услед негативног кретања природног прираштаја и недовољне репродукције становништва, али и спољних емиграција којима је изложено ово становништво. Код питања о матерњем језику, као и осталих питања о етничким обележјима становништва, долази до изражаја субјективност одговора, јер, и поред тога што је објективније од осталих питања, ипак оставља могућност за етничко прикривање, поготово када се ради о Власима.

Табела 3. – Број и релативно учешће становништва влашког матерњег језика у Србији према попису 2011. године

Области/Општине	Број лица влашког матерњег језика	% у укупном броју лица влашког матерњег језика	% у укупном становништву	% у броју Влада
Србија	43.095	100	0,6	122
Борска област	17.385	40,3	13,9	131
Неготин	7.231	16,8	19,5	214
Бор	5.803	13,5	11,9	87
Мајданпек	2.736	6,3	14,6	112
Кладово	1.615	3,7	7,8	205
Браничевска област	16.066	37,3	8,8	121
Петровац	5.540	12,9	17,7	120
Кучево	4.664	10,8	30,1	119
Жагубица	2.823	6,5	22,2	100
Голубац	917	2,1	11,0	216
Мало Црниће	751	1,7	6,5	158
Велико Градиште	659	1,5	3,7	173
Жабари	553	1,3	4,9	128
Пожаревац	140	0,3	0,2	87
Остале општине	19	0,0	0,1	119
Зајечарска област	6.230	14,5	5,2	100
Зајечар	3.177	7,4	5,3	111
Бољевац	3.003	7,0	23,1	89
Остале општине	50	0,1	0,1	119
Поморавска област	2.702	6,3	1,3	139
Ћуприја	1.224	2,8	4,0	157
Деспотовац	798	1,8	3,4	116
Свилајнац	395	0,9	1,7	141
Јагодина	231	0,5	0,3	170
Остале општине	54	0,1	0,1	102
Остале области	712	1,7	0,0	121

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, књ. Вероисповест, матерњи језик и национална припадност, РЗС, 2013.

Један од узрока опадања влашког матерњег језика јесте и сталан процес језичке асимилације и интеграције у српско друштво у смислу активног укључивања у просветне, економске и уопште друштвене процесе у средини у којој се налазе (Кнежевић, А., 2011). Такође, треба узети у обзир и варијабилно понашање приликом националног декларисања коме је склоно влашко становништво, о чему је већ било речи.

Анализа односа броја Влаха и влашког матерњег језика указује да је „реалнији“ број Влаха у Србији, судећи на основу изјаве о матерњем језику, несумњиво већи од субјективног осећаја националне припадности овој етничкој групи коју показују пописи становништва. Готово у свим општинама у којима су у значајној мери заступљени, изузев општина Бољевац, Бор и Пожаревац, број лица влашког матерњег језика већи је од броја декларисаних Влаха. Највећи степен неподударности ових обележја је у општинама Голубац, Неготин, Кладово у којима је двоструко више лица којима је влашки матерњи језик него припадника влашке етничке групе.

Територијални размештај становништва влашког матерњег језика у великој мери се поклапа са размештајем декларисаног влашког становништва. Њихова бројност највећа је у општинама Неготин (7.231 лице или 16,8% укупног броја лица влашког матерњег језика), Бор (5.803 или 13,5%), Петровац (5.540 или 12,9%), Кучево (4.664 или 10,8%). Због веће бројчане заступљености учешће лица којима је влашки матерњи језик у укупном становништву достиже и 30% у општини Кучево, а учешће преко 20% бележе и у општинама Бољевац, Жагубица и Неготин.

Старосна и полна структура влашког становништва

Већину националности у Србији карактерише слична актуелна старосна структура односно правац и темпо промене старосног састава становништва. Последњих деценија код свих националности промене старосне структуре одвијају се у правцу интензивног демографског старења, а код већине националности процес старења популације далеко је одмакао (РЗС, 2006). У том смислу старосни састав становништва влашке националности се не разликује превише од општих токова достигнуте демографске старости и старења који важе за укупно становништво Србије, али су ове појаве и процеси код влашког становништва достигли алармантне размере.

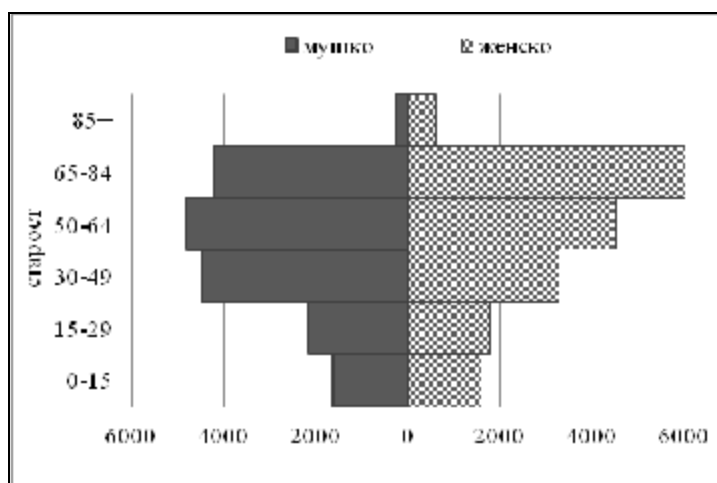
Табела 4. – Власи по великим старосним групама и индикаторима демографске старости у Србији 2011. године

Пол	Укупно	Старосне групе						Просечна старост	Индекс старења 65+/(0-14)
		0-14		15-64		65+			
		број	%	број	%	Број	%		
Свега	35.330	3.203	9,0	21.011	59,5	11.116	31,5	51,3	3,5
Мушко	17.662	1.640	9,3	11.497	65,1	4.525	25,6	48,9	2,8
Женско	17.668	1.563	8,8	9.514	53,9	6.591	37,3	53,6	4,2

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, књ. Основни скупови становништва, РЗС, 2014.

Приликом ове анализе се мора узети у обзир да полна структура становништва одређене националности као и достигнута демографска старост и интензитет одвијања процеса старења, поред наталитета, морталитета и миграција, у великој мери зависе и од изјава приликом декларисања о националној припадности.

Резултати пописа из 2011. године показују да Власи, заједно са Словенцима, Немцима, Македонцима спадају у демографски најстарије етничке групе у Србији. Вредности свих старосних индикатора сврставају ову популацију у последњи стадијум (најдубље) демографске старости. Попут структуре укупног становништва Србије, и у старосном саставу влашког становништва доминира старије средовечно и старо становништво старости преко 50 година. Просечна старост влашког становништва, која према попису 2011. износи 51,3 године, далеко је премашила републички просек укупног становништва од 42,2 године. Готово сваки трећи припадник влашке националности је старији од 65 година, а њихов број је 3,5 пута већи од броја млађих од 15 година, при чему је вредност индекса демографског старења Влада троструко већа од вредности овог показатеља укупног становништва Србије (1,2).

Слика 3. – Старосно-полни састав влашког становништва Србије, 2011.

Релативно неповољнија старосна структура одликује женско становништво влашке националности. Демографска правилност по којој жене у просеку живе дуже од мушкараца, условила је да женско влашко становништво бројчано доминираја у старости 65 и више година. Резултат тога су и изузетно висока просечна старост женског становништва влашке националности, за 4,7 година већа у односу на мушко становништво, и вредност индекса старења који код жена износи 4,2.

Анализа наводи на закључак да нема изразитих одступања у демографској правилности када је у питању старосна и полна структура Влаха, али да постоје велике разлике у вредностима појединих показатеља достигнуте демографске старости у односу на републички просек.

Закључак

Судећи на основу пописних резултата, влашко становништво у Србији карактерише специфичан демографски развитак условљен важним демографским и другим променама, али и склоности Влаха да у одређеним околностима мењају став при декларисању националне припадности и на тај начин прикрију праву демографску слику. Последице етничког прикривања Влаха огледају се у изразитим осцилацијама њихове бројности од пописа до пописа.

Према резултатима пописа 2011. године, Власи су по бројности мања етничка заједница. Али њихов територијални размештај веома је хомогенизован на подручју источне Србије, где су после Срба најзаступљенија етничка заједница, па овом простору дају једно од основних етничких обележја. У појединим општинама овог подручја Власи чине четвртину укупног становништва. Њихова бројност и релативна заступљеност међу становништвом вишеструко је већа у ванградским насељима, која претежно имају карактер сеоских насеља.

Такође, пописни резултати показују значајне осцилације и дисбаланс између броја Влаха и лица која су изјавила влашки матерњи језик, што указује да је њихов „прави“ број већи од броја статистички декларисаних Влаха.

Влашко становништво је једно од демографски најстаријих у Србији. Веома неповољна старосна структура показује да се ово становништво налази у најдубљем стадијуму демографске старости.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Гацовић, С. (2008). *Куд се дедоше Румуни Тихомира Ђорђевића*. Бор: Национални савет влашке националне мањине.
- Грчић, М. (2014). *Географија култура и цивилизација*. Београд: Географски факултет.
- Кнежевић, А. (2009). Прилог етнодемографском проучавању Влаха источне Србије – неколико приступа питању етничког порекла влашког становништва. *Територијални аспекти развоја Србије и суседних земаља, Зборник радова са научног скупа, Дивчибаре*. Београд: Географски факултет.
- Кнежевић, А. (2011). Методолошки проблеми етностатистичке евиденције и етнографских проучавања становништва Србије. *Демографија*, књига 8, 129-144.
- Петровић, Д. (1968). Важнији моменти из историје настанка Влаха у североисточној Србији. *Развитак*, бр. 2. Зајечар: Новинска установа „Тимок“.

- Петровић, Д. (1996). Власи североисточне Србије као етнички ентитет. *Положај мањина у СР Југославији*, научни скуп САНУ, књ. 4. Београд: Одељење друштвених наука.
- Петровић, Р. (1983). Дугорочне промене етничке структуре у СР Србији. *Зборник Филозофског факултета*, XIII-2, стр. 132-152.
- Радовановић, С. (1995). Етничка структура и матерњи језик становништва. *Становништво и домаћинства СР Југославије према попису 1991*. Београд: ИДН, ЦДИ, СЗС.
- Радовановић, С. (2002). Власи у пописима становништва Србије. *Еколошка истина* – зборник радова десетог научно-стручног скупа о природним вредностима и заштити животне средине.
- Радушки, Н. (2011). Демографске компоненте националног идентитета. *Српска политичка мисао*, 31(1), стр. 321-336.
- Радушки, Н. (2007). Методолошки аспекти и проблеми у истраживању етничке структуре становништва. *Теме*, 31(4), стр. 687-702.
- Републички завод за статистику. (2006). *Становништво и домаћинства Србије према попису 2002. године*. Београд: РЗС, ИДН – Центар за демографска истраживања, Друштво демографа Србије.
- Републички завод за статистику. *Књиге пописа становништва 1948-2002, Национална припадност*. Београд: Републички завод за статистику.
- Републички завод за статистику. (2012). *Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. У Републици Србији, Национална припадност*. Београд: Републички завод за статистику.
- Републички завод за статистику. (2013). *Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. У Републици Србији, Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*. Београд: Републички завод за статистику.
- Републички завод за статистику. (2014). *Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. У Републици Србији, Основни скупови становништва*. Београд: Републички завод за статистику.

Tamara Mihajlović

VLACHS IN SERBIA ACCORDING TO THE RESULTS OF THE 2011 CENSUS

Summary

Considering the census results, the Vlach population in Serbia is characterized by a specific demographic development conditioned by important demographic and other changes, but also Vlachs' tendency, in certain circumstances, to change their attitude when declaring their ethnicity and thus conceal the true demographic image. The consequences of Vlachs' ethnic concealing can be seen in severe oscillations of their number from census to census.

According to the 2011 census, the Vlachs is one of the smaller ethnic communities in population. But their territorial distribution is very homogenized in eastern Serbia, where they are the second largest ethnic community, after Serbs, and they give this area one of the main ethnic characteristics. In some municipalities of the region Vlachs come

up to quarter of the total population. Their number and distribution among the population is several times higher in not-urban settlements, which mostly have the character of rural settlements.

Also, census results show significant fluctuations and imbalance between the number of Vlachs and persons that declared Vlach as their native language, which indicates that their “real” number is greater than the number of statistically declared Vlachs.

Vlach population is one of the demographically oldest in Serbia. Very unfavorable age structure shows that this population is in the deepest stage of demographic old age.